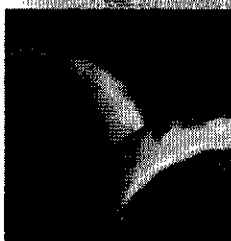
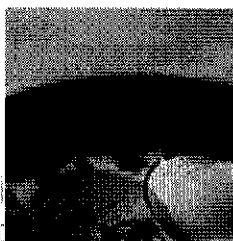
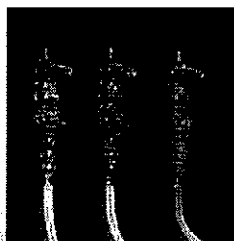

INSTITUTE
FOR
JEWISH
CONTINUITY

OPPORTUNITIES FOR LIFE-LONG LEARNING

7504 SEVEN MILE LANE • BALTIMORE, MD 21208

410-415-3755 • INFO@GOIJC.ORG • WWW.GOIJC.ORG

***Contemporary Halacha:
Applications and Implications of Jewish Law***

Hilchos Tefillah: Orach Chaim Siman 89:2

Rabbi Shmuel Silber

May 5, 2013

THIS COURSE IS DEDICATED IN MEMORY OF:

אסתר חנה ז"ל בת צבי ופרומה עלקא פייגא בת מאיר ופשא לאה ז"ל נח בן אברהם ופייגא ז"ל
תהא נשמתם צרויות בצרור החיים MAY THEIR SOULS BE BOUND IN THE EVERLASTING BOND OF LIFE

פ"ד
ל"ח
ע"ד
ש"ה
ק"ד
כ"ג
ל"א
כ"ג
כ"ד
כ"ה
כ"ו
כ"ז
כ"ח
כ"ט
ל'
ל"א
ל"ב
ל"ג
ל"ד
ל"ה
ל"ו
ל"ז
ל"ח
ל"ט
מ'
מ"א
מ"ב
מ"ג
מ"ד
מ"ה
מ"ו
מ"ז
מ"ח
מ"ט
נ'
נ"א
נ"ב
נ"ג
נ"ד
נ"ה
נ"ו
נ"ז
נ"ח
נ"ט
ס'
ס"א
ס"ב
ס"ג
ס"ד
ס"ה
ס"ו
ס"ז
ס"ח
ס"ט
ע'
ע"א
ע"ב
ע"ג
ע"ד
ע"ה
ע"ו
ע"ז
ע"ח
ע"ט
פ'
פ"א
פ"ב
פ"ג
פ"ד
פ"ה
פ"ו
פ"ז
פ"ח
פ"ט
צ'
צ"א
צ"ב
צ"ג
צ"ד
צ"ה
צ"ו
צ"ז
צ"ח
צ"ט
ק'
ק"א
ק"ב
ק"ג
ק"ד
ק"ה
ק"ו
ק"ז
ק"ח
ק"ט
ק"ס
ק"ס"א
ק"ס"ב
ק"ס"ג
ק"ס"ד
ק"ס"ה
ק"ס"ו
ק"ס"ז
ק"ס"ח
ק"ס"ט
ק"ס"י
ק"ס"יא
ק"ס"יב
ק"ס"יג
ק"ס"יד
ק"ס"טו
ק"ס"טז
ק"ס"טז

כשיגיע זמן מנחה קטנה להפיל מנחה אלא נרץ הוא להפיל מנחה
פסילה המנחה והל"כ למעטמן דמסרים ומיניה יד זה אמר זה
וכן כגון הרמב"ם בהשגות פ"ג (מנחה ה"י) וכן כהנא האמרו
הדוכוסיה במעטמן דמנחה ויערבה ודלא כמו שגילה מנחה שכתב
כ"י שהיו מדמי הרמב"ם מנחה שכתב
אלא שלם חזון פסילה לא דדעתו
לומר דלמך סתום עד זמן מנחה לא
יפסל של שמירת דלימא דלא ריב
הרמב"ם מדין זה כלל אלא מדין
למעטמן קמיירי לאחר שהגיע זמן
מנחה וכו' והכי נקטיק להפיל אחר פסול דמנחה עד שיגיע זמן
מנחה גדולה ודלא כהר"ם שהגיה שלמן ערוך (מ"ט) דמתוך אחר דברי
כ"י ומסקן דלמך סתום אסור להפיל מנחה שמירת דלימא:

ג וכו'ין שהגיע זמן תפלה (ג) אסור לאדם
להקדים לתת חבירו ליתן לו שלום אבל אם
פגע בו ויכול ליתן לו שלום: ג ואסור לו
להתעסק בצרכיו (ו) או לילך לדרך עד שיתפלל.
ב וכו'ין שהגיע זמן תפלה (ג) אסור לאדם
להקדים לתת חבירו ליתן לו שלום אבל אם
פגע בו ויכול ליתן לו שלום: ג ואסור לו
להתעסק בצרכיו (ו) או לילך לדרך עד שיתפלל.
ל שנים ונראה למורי הרב ג"י שפילו זה אינו מותר אלא כשיבואך
ללכת לראות לעסק מעסקיו או לשום ענין אלא אם אינו הולך אלא
להקביל פניו קודם התפילה אפילו זה הלשון אסור עכ"ל ורענו ירוסם
(ג"י סי' כד ע"ג) כתב שירוש שלום כמו כריעה אבל שלום טוב מותר
כמו לפרט דמרי טע ויזילא ו אפילו כריעה אינה אסורה אלא
במשכים לפסחו אבל אם פגע בו באום מקום או בצה הכתום מותר
וכן כתב גאון משושה ע"כ: ואמרו' להמריק מן צמחא שלאסור
לעשות חפציו קודם שיפסל כגון הרמב"ם (ד"ה א"ה) כ"לומר
ואפילו בגולה חבירו בזמן כדי שלא יפנה לנו לשום דבר עד שיפסל
וכתב הרמב"ם דהיינו שנתנו לומר לפרט דמרי טע כדי שיפן לב שהיה
אסור להמנעב בדברים אחרים כלל עד שיפסל ומפני שהוא משנה
לשון חכמי ע"כ וכן כתב בארשוח חיים (מנחה סי' יד) וכתב עוד
בארשוח חיים (ט"ו) ובזמן המקומות שנתנו לפת שלום אדם להפירו
אחר ו שחמרים האל הקדוש נראה שכתבו י"ל להם המנהג דעו
כאן נאסרו אם לא בצוירי דברים ומכאן וליקן התורה וכתב עוד
ובתשובות דקמחי' לא הו' נמנים אלא ענין כריעה אבל גוף כריעה
לא חשו ונתן שלום בכל לשון שילב מן דרך בין צווח הנשמת ולין
בין כלום והכריעה חסור גמור ה' אפילו בלא נמינה שלום קודם
שיפסל אבל אם התפלל לדרך הפרשות כיון שקבל עליו של מלכות
שמים נצרכים אין לומר כל כך עכ"ל (ב):

ד ואסור לו להתעסק בצרכיו או לילך לדרך עד שיתפלל.
כגון הר"י אטיבא ח"ג דנאון הסימן כתב רבינו שיש טע' מתלוקת
כאן תסס לו קצתם הרמ"ם דתפילה היום עדיף ע"כ וכפ"י כ"י ואינו
נראה דלקמן כהש"י אולנת ואי אפשר לו להמנעב והכל כהש"י
פיו להמנעב אלא שהוא רוצה לומר דדכו דאסור לדמי סכל דהי
איה בגלל עושה חפציו קודם שיפסל דלימור נמי איכא ע"כ
ולפ"י נראה דבזמן מירי נמי אף כהש"י אולנת ואי אפשר לו
להמנעב וכו' והכי הר"י אטיבא דלא קאמרו קאמרו רבינו או לילך
לדרך עד שיפסל אלא דאף על פי כן לדברי הכל קאמרו דלא כהר"י
אטיבא דמפרש דמסק קצתם הרמ"ם בגלל והוא דבזמן מירי כשסניע
וזמן ק"ם ומשימא דמירי ביטל להמנעב עד שיקרא ק"ם ויתפלל משומד
בצווח ונראה להפילה ולסיק אסור לו לילך לדרך אפילו
הוא ק"ם שיפסל צדיק ולא נולקו אטיבא דשמואל ויהי אלא צמי שמשכים
ללא לדרך משפלה עמוד הספר קודם שהגיע זמן

דרכי משה

פ"ד (א) ובזוהר פרשה סקודי דף ק"ג ע"א משמע כדברי רבינו יונה (ה) דאינו אסור רק כשמוכרי השם: (ב) ובגמרא הור"ף (ה) לא
משמע לחלק בין אם החלי בברכות או לא דחרי מבאי לשם ראה ממאי דשואל בקיש מפני היראה ומפני הכבוד וכו': (ג) ובדברי
ארוחות חיים שכתבתי לעיל (ר"ם הור"ף אות א) משמע שאין לחוש כל כך:

פרישה

טעמן לו סכר פסילה במנחה אסור לו שגרי מחד ולא הפסל קודם און מנחה
זה כשהגיע זמן מנחה וטעם זה לטעם ולא הפסל שמירת אס לא תמסלל מנחה
קודם ומנחה ולא הפסל דוקא ומנחה שכתבתי ח"ט מחלטה וליקן סכר פסילה
המנחה לא ישי' איה רצה לומר אם לא שפקדים פסילה מנחה אלא כהקדים פסילה
מנחה וטעם פסילה שמירת מקפדת יש לה למעטמן לבמדי כיון דעל כל פנים
אין פסילה כל סייח וק"ל: (ג) אסור לאדם להקדים לתת חבירו ליתן
לומר לו לפרט דמרי טע כהש"י אולנת ואי אפשר לו להמנעב והכל כהש"י
פיו להמנעב אלא שהוא רוצה לומר דדכו דאסור לדמי סכל דהי
איה בגלל עושה חפציו קודם שיפסל דלימור נמי איכא ע"כ
ולפ"י נראה דבזמן מירי נמי אף כהש"י אולנת ואי אפשר לו
להמנעב וכו' והכי הר"י אטיבא דלא קאמרו קאמרו רבינו או לילך
לדרך עד שיפסל אלא דאף על פי כן לדברי הכל קאמרו דלא כהר"י
אטיבא דמפרש דמסק קצתם הרמ"ם בגלל והוא דבזמן מירי כשסניע
וזמן ק"ם ומשימא דמירי ביטל להמנעב עד שיקרא ק"ם ויתפלל משומד
בצווח ונראה להפילה ולסיק אסור לו לילך לדרך אפילו
הוא ק"ם שיפסל צדיק ולא נולקו אטיבא דשמואל ויהי אלא צמי שמשכים
ללא לדרך משפלה עמוד הספר קודם שהגיע זמן

תנחות והערות

ר' בבתי' הנוטה "אח" שש"קודם זמן מנחה: (ה) פירוש מה שכתבתי ר' יונה כשם שכתבתי (וכן דרך הפוסקים לקרא החבור על שם רבינו
יונה אצ"ט שהלמידת כתבוהו): (ו) במ"ח הנוטה "אח" אמן דואל הקודש: (ז) כ"י והכריעה אסור גמור אפילו אינו משכים לפתחו ואפילו בלא נתינת
שלוט: (ח) רבי' המורה בראש סי' ברכות אות כט, ושיי' כתיב' אוח דל, ועי' במגד' גרדכי שהור"ף ליישב הגירסא שלפנינו:

באר הגולה
 ה שם י"ד ורבע י"ה
 שם ורבע י"ה שם
 און ו ארבע הים
 ה האב"ד הרש"א
 ו נרבות י"ד

שָׂרָה בְּתוּלָה בְּזַמְנָהּ שָׂרָה תַּמְלָה מִיָּהָ אֵיכָּא. הגה (ו) * ואמר תפלת אסור (ו) להתפלל תפלת שנית. (ג) יסר
 ג'ם הרש"א **ע"י תפלה השחר.** וצ"ל לציל ג'ש סיקו ק"ת: ב היצין שהגיע (ח) זמן (ט) תפלה אסור לאדם
 (ט) להקדים (י) לשנת תפלה לזמן לו (ט) שלום. משום (יא) וישמו של הקב"ה שלום, אבל מדר לומר לו
 צמרא דקרי טב. * ואמרו זה אינו מקר אלא (יב) בשחרר לקחת לראות איזה (ט) עסק, אבל אם אינו
 הולך אלא לתקביל פניו קדם תפלה, אמרו זה תפלת אסור, וכן אסור לקרע לו כשמשנים לפתחו.
 (יג) ויש אומרים דקריעה אסורה אפילו בלא משכים לפתחו. ואם התחיל לקרע התפלות (אסור קר)
 (יד) אין (ט) להרש כל קר. ואם אינו משכים לפתחו אלא שפגע בו בדרך, מקר לתן שלום. ג'ש אומרים
 שאפילו (ט) במוצא תברו בשוק לא יאמר לו אלא צמרא דקרי (ט) טב, (טז) כדי שימתן לב שהוא אסור
 להתעסק בדברים אחרים כלל עד שיתפלה: ג * אסור לו (יז) להתעסק (יח) בערכיו או (יט) לילך לדרך
 (כ) עד שיתפלה תפלת (ו) [ב] י"ח (י"ט) מקליו לאחר שאמר מקצת תפלות קדם שאמר בידו שאמר,

שערי תשובה

אמרו שם תפלה כפר תפלה חיים תפלה חלקה פשו אולינו. צ"ע שם [ב] י"ח. צ"ע
 נר טיב. וצ"ע לומר סיקו רביא ג'ם סדר חיים לצנון דרי שבת שם לא יקרא אסור קר
 לקנות יקנה תפלה וסדר קר תפלה. ואם נחבר התפלות לא ישרי פנה. וצ"ע לומר להסדר
 יותר פנה. כי קל מה שפגע עושים הקב"ה סדר בו כ"ו. צ"ע שם סדר חיים. וצ"ע

באר הגולה
 דקרי לומר תפלה קדם שליש חיים: (ז) להתפלל. הב"ח הולך על זה וסדר
 להתפלל אחר תפלה עד שאיז וכן מנהג הולך. צ"ע שם וכן פסק הכ"ו להצטרף
 רק ששוקן מנהג הולך שהוא ר' שעת התפלה תפלה מנהג תפלה וסדר קר ילדים
 של שניות. צ"ע שם. [ב] קמב הש"ך נפטר תפלה וסדר קר. וצ"ע אבן עזר
 דקאמרי וכן מנהג פתחיל אחר תפלה. אם כן תפלה מנהג שנים ורקס"ד אלה
 (ט) תפלות. הטו. מנחת השחר: (ו) שלום. כי שיש לו צדדים או משרתים שצריך
 וכתשובות שבת יצלב חלק ב סיקו כ"ב קמב גצ"ו דקל זה הוא מנחת חסידות אבל מדינא אין קפידא. צ"ע שם (ז) עסק. ואם זה הולך לשנת תפלה וסדר קרי
 טב, אבל לתן לו שלום אפילו במוצא אסור. קמב אבן עזר: (ח) להרש. שריש. דאין מקר לקרע קפצין משכים לפתחו. אבל משכים לפתחו. בין לקרע או נתינת
 שלום אפילו התחיל התפלות אסור. לטעם תפלות ב"ח קמב אבן עזר וסדר קרי: (ט) טב. ולא יתן לו שלום אף על פי שרגיל לתן לו שלום. קמב אבן עזר: (י) י"ח

באר הלכה

אין להתפלל י"ח שם טעם: * ואמר תפלה וכו'. וצ"ע בפנינו בדרך לצנון
 נקצי שעה ששאר תפלות. ואמר נתי שעה זו לקצי גלקא טוב לא תפלה תפלת
 שנית. אפילו אם מה שלא תפלה עד שעה היה באגם וכל שכן במדינה
 והתפלה ברחוקי לנשוא לנשוא פוסקים. אלא תפלה מתקנה מנהג וסדר
 קר י"ח בשביל שנית להשקפה. והוא שבכל התפלה היה מתקנה באגם ולא
 נתינת. וקלסון דסימן ק"ח. וקצת תפלה צ"ע לזה שם דקרי: * ואמרו

אף על פי כן יאמר י"ח חובת תפלה אף שנתנה שלא במונה. והוא הדין שלכתפלה
 אם לא התפלל מקדים. (יב) צריך להתפלל אסור ר' שעות עד תפלה. רק שאין לו
 שָׂרָה בְּתוּלָה בְּזַמְנָהּ. וטוב שיתפלל או בתורת נדרה. כי (יג) יש פוסקים שסוברים
 דקאמרי עד ר' שעות טוב לא קצי להתפלל כלל. על כן תפלה תהיה שאם מקר
 הדין והאפסור הוא בתורת נדרה [קרי מקדים]: (יז) ואמר תפלות. משמע מלשון ר"ב
 דאפילו מקר אחר תפלות אסור להתפלל שנית. ואולי צ"ע אין צריך במידה או
 טעם בשוגג. ויש מקליו במוצא שעה שאמר תפלות. וקרינא משמע מקרי מקדים ודרך חיים שאין לומר משום דר"ב. וכן משמע מבאר הגולה. דקאמרי דבר היצי וכן
 מנהג שמתקנה מתפלת שבע. אלא משמע שאין אנו בקיאים ושאם יבא לטעות וצ"ע כן אסור חו"ל. על כן דקשיג' או נאנס ולא תפלה קדם תפלה. וישמין אחר תפלות
 נתי שעה וימנו. כדי שיגיע וכן תפלת מתקנה תפלה מקנה. ואמר קר שנית תפלות השלמה. ולא להסדר. וכן דקאמרי דשג' או נאנס אבל במידה אין לו מתקנה. כמו
 שיתבאר קל זה בסימן ק"ח. אפנים בדיבור אם התפלל שנית מוצא שעה זו שאמר תפלות קצי וצ"ע צריך להתפלל שנית ודרך חיים. צ"ע שם ע"ד. [צ"ע בדיבור ר'
 צמרא אינו מה שכתב שם הח"ח בענין זה: ב (ח) זמן תפלה. הטו. וכן משמע השחר. וצ"ע בבאר הלכה בפסוקי א: (ט) להתקדם וכו'. (ס) והוא הדין אם הולך בבית
 התפלות משכים להצטרף לו לקדם תברו לתן לו שלום: (י) לשנת תפלה. והוא הדין אם קר אפי' או רבו. ואם יש להרש בקרא אקמא. אם כול לתן דו כ"ל אמירת
 שלום. שפיר דמי [קרי מקדים]. וקשיג' ע"ד נדרה. יש להסדר בקרא אקמא עם באמירת שלום. וקלאו הכי מדינא מקר וברלסון כנ"ל: (יא) דשמו וכו'. ש"ת אין ראוי להאמר
 שמו על האדם וקצתו קדם שכתב להקב"ה. וכלשון לע"ז יש לצ"ע. ומסתברא דאם אומר תפלות מתקנה או תפלה וקצתו כדדדד שרי. דמקריכו בשם של הקב"ה [קרי
 מקדים. צ"ע שם ע"ד: (כ) דקריעה. ודעה לומר. שהדרך לקחת דרך תפלה של תברו בראות איזה עסק (ט) ואם זה הולך לפתחו לומר לו צמרא דקרי טב, אבל לתן
 לו שלום אם בכתאי במוצא אסור. וצ"ע בבאר הלכה. ודע. דמה שכתב השלשן ערוך לראות איזה עסק. (יז) וקרא לראות. אבל להתעסק קדם תפלה. וכל לשון
 בפסוקי ג: (יג) ויש אומרים וכו'. וכן יש להורות ב"ח ועלת המידה: (יד) אין להרש. שריש. דאין מקר לקרע קפצין משכים לפתחו (יח) אבל משכים לפתחו בין לקרע
 או נתינת שלום אפילו התחיל בתפלות אסור: (טז) במוצא אסור. (יט) ולא יתן לו שלום אף על פי שרגיל לתן לו שלום. (טז) קדי שימתן. ודעה לומר. דאין מדינא מקר
 מקל מקום (כ) ורגו צמרא וכו'. להחמיר בזה מנה השעם. ואם התחיל התפלות אסור. וכל זה לשנת לומר לתברו שלום. (כב) אבל בשפתו
 שואל בשלמה מקר להשיב בכל ענין. וכן וכל שכן דמי שקבר התפלה מקר להשיב לפתחו של תברו שלא תפלה לתן לו שלום. אף על פי שצריך להשיב:
 ג (יז) להתעסק בו. וקדם אור הנקור שרי לצלות מלאכה [שליה וחסק שלמה]. וקמב האלהי רבה. דמקל מקום אין לצלות שום ענין עד שירבו סדר התפלות. וקשיג'
 דקאמרי במוצא שעה ששאר שפירי שישמשוהו. וקודם מקצת שפירי שישמשוהו. וקודם מקצת שפירי שישמשוהו. וקודם מקצת שפירי שישמשוהו. וקודם מקצת שפירי שישמשוהו.
 התפלות ויקרא ויקרא אחת של שפע. ואחר כך יבול לצלות דקרי. (כ) וכל זה הוא מנחת חסידות. אבל מדינא אין קפידא: (יט) לילך לדרך. ואפילו (כ) קדם מנהג
 ויקריב אם היצי וטעם. דקים כמו קדם שחרית: (כ) עד שיתפלה. ואפילו (ט) אם במקום שיבא יקרה יבול גם כן להתפלל עם הצבור במונה. אף על פי כן אסור.
 שערי היצין (יב) קרי: (יג) האב"ד וקרי טב. וכן קודם הר"א בבאר. צ"ע שם (יד) קמב אבן עזר וסדר חיים ושאם אחרים. ולא כפי' וסדר חיים ושאם אחרים. ולא כפי' וסדר חיים ושאם אחרים.
 וכן קודם תפלה מדי: (ט) אפן אבן עזר ודרך חיים: (י) קרי מקדים ודרך חיים: (יא) קמב אבן עזר ודרך חיים: (יב) קמב אבן עזר ודרך חיים: (יג) קמב אבן עזר ודרך חיים:
 ודרך חיים: (כ) דרך חיים: (כג) מלצל וסימן ט"ו משפחה בדרך חיים: (כד) שבת עסק וכן בענין דלא תפלות קטנות: (כה) דמי משפחה דשם חיים וקרי מקדים: (כו) דרך חיים:
 ביצוק יקרא אפי' כן: צמרא ז"ע. וקלאמיה ה תפלה לח שימתן מקר טב. אם כן אף אקסר לומר צמרא אקמא. ובי צריך מנון כדי להתפלל לה באריות. כיום הל אסר התפלה.
 אם משום נתי. דרך לומר שלום. שון שם ה. מאסדת "בקר טוב". יסר ר"א וזמן ראו. וסמאי שוקא כלעניד דאסור לקחב בקמב "שלוש" אע"פ שהקמב גיע לוי חב"ו
 רק אסור תפלה. וראי משפחה דשם ה' ליער קשר וים לפני התפלה. שיהיה לומר. אסור לנסע להתפלל בעיר אחרת. באשר סבת חסידיה היא מנין שישם הוא מקום עבודתו.
 ואולם אם נסע להתפלל במקום רחוק כדי להביל על ג' שר ששעות. אפי'. וכן מקר לנסע קדם תפלה כדי לא לאמר לעבודה. כי נתינת ה' היא נתינת לקר מנהג. להטעם מאסר
 גול. אפי' לומר מנהג מקר קדם תפלה ועי' משגיב סי' צ" ס"ק נ"ג. יסר ר"א. וקמב אבן עזר ודרך חיים. דקלסון כפי' לוי.

השחר אין לחוש כל¹⁴⁷ כך ומותר גם לו להקדים בשלום לחבירו.

לענין משרת שמוחר לו ללכת לבית אהנו לשמשו, אלא שכאמור בבה"ט (שם) נכון למר קודם לכן ברכה"ת וקריאת שמע, וכמו"כ י¹⁵¹ לימנע מלומר 'שלום' או 'שלום עליכם'.

ודע, כי מה שכתב השו"ע לאסור ללכת לבית חבירו, בית חבירו לאו דווקא הוא, אלא אף אם לחבירו¹⁴⁸ חדר מטרים במקום מסוים הרי זה בכלל 'בית חבירו', ולא זו בלבד אלא אף¹⁴⁹ בכית הכנסת אם הולך ממקום הקבוע לו למקום חבירו ג"כ בכלל האיסור, אמנם בדרך¹⁵⁰ כניסתו לביהכ"נ כשעדיין לא הגיע למקומו או כשהולך לקחת סידור וכדו' מותר לו להאריך דרכו דרך מקום חבירו כדי לברכו בצפרא טבא וכדו' אבל לא באמירת 'שלום' א"כ אמר כבר מקצת ברכות השחר.

ועפ"י כלל זה נוהגים¹⁵⁴ בכל ישראל בשבת שלפני הנישואין ללכת לבית החתן לפני התפלה ללוותו לביהכ"נ, וכמו"כ ליכנס¹⁵⁵ לבית האבל קודם התפילה כדי לנחמו, או לחולה לבקר ולחזקו, וכמו"כ מותר¹⁵⁶ ללכת לבית חבירו שעומד לפני נסיעה כדי ליפרד ממנו וללוותו לדרכו שגדולה מצות לוויה הן מצד הגמילות חסדים שבה והן מצד הסגולי להצלחת העסע (כדלקמן סימן ק"י אות ט').

לחשכים לבית אביו, אדונו, לבית חתן, אבל, לבית חיוצא לדרך

וכאמור, יש לימנע בכל אלו מלומר 'שלום', אלא יוכל לומר צפרא טבא ושכתא טבא וסאר לשונות של ברכות ואיחולים שבה ליכא נלל קפידא, ואפילו בנתינת יד (וכדלהלן באות הנא), וכמו"כ ישתדל להיות לאחר ברכות התורה וק"ש.

יב. מ"ב סק"י: וה"ה אם היה אביו או רבו. אמנם אם יהיה משום פגיעה בהם¹⁵¹ או זלזול בכבודם, מותר¹⁵² להשכים לפתחם, כי הוקש כבודם לכבוד המקום, והכוונה בקבלת פניהם למען כבוד שמו יתברך וכבוד התורה, ואין זה בכלל מקדים כבוד חבירו לכבוד קונו, ולא גרע מהא דכתב הבה"ט (סק"ו) ומשנ"כ (סק"ח)

לברך את חבירו ולחושפ לו יד

יג. מ"ב סק"א: ומסתברא דאם אומר החתום ירחמך או החנון יחנך וכדומה שרי, דמברכו בשמו של הקב"ה. והוא הדין¹⁵⁷ שאר בוכות

הקמח חורש סקליא, וכן נהוג עלמא. 147. כן לשון המשנ"ב (סקט"ז) בשם פמ"ג ודה"ח, ומקורו כבי בשם ארחות חיים, ומשמע שיש מן ההידור לימנע גם באמר ברכות השחר. 148. אשל אברהם בוטשאטש, ועיי' שאם החדר אינו מיוחד לחבירו אלא שייך לציבור אינו בכלל האיסור דאין זה בגדר 'משכים לפתח'. 149. כמבואר במשנ"ב סק"ט בשם הפמ"ג. 150. כי"מ מלשון פמ"ג ומשנ"ב 'הולך ממקום הקבוע לו למקום חבירו, ועוד ולא גרע מבא לחצר חבירו לראות איזה עסק דמותר דרך אגב לילך לפתחו וכמשנת"ל. 151. וכגון שיוצאים לדרך או באים מן הדרך ויש משום פגיעה אם לא יבואו ללוותם או לקבל פניהם- שו"ת בצל החכמה ח"ה סי' ע"ג. 152. תורת חיים סופר סק"ה, שו"ת בצעה"ח שם. אמנם גדולי ישראל מצידם היו נמנעים מלקבל פני הבאים אליהם לפני תפלתם ואף היו משתדלים לימנע מלקבל שאר מיני כיבודים וכגון נישוק ידיהם וכיוצא"ז, וכפי שכתב בשו"ת לב חיים ח"ב סי' קמ"ז (הור"ד בכה"ח סק"ג ובלקט הקמח החדש סק"ל) 'אסור לקבל כבוד קודם התפלה מהמנשקים יד החכם אפילו זה (המנשק) התפלל, וכן לברך חבירו' (ע' להלן באות הבא), וכ"כ בס' מרבר קדמות (להידי"א ז"ע) בשם אור החיים הק' ומצא כן בנוהר חדש (רות דף קכ"ח) וכו'. 153. שו"ת בצעה"ח שם. 154. שו"ת משנת יוסף ח"ה סי' כ', ועיי' באריכות עוד טעמים לשבח לישוב מנהג זה ללכת לקבל פני החתן בשב"ק לפני התפילה. 155. ס' אשו ישראל פ"ג הערה ל"ב. 156. שו"ת בצעה"ח שם, ועיי' שאביו או רבו מותר אף לקבל פניהם בשדה התעופה או ללוותם עד לשם. 157. לקט הקמח החדש סק"ל, שו"ת בצל החכמה